

SZUICHY KÁROLYNÉ, BUJK ILONA*—

KISS LAJOS**

A Bujk-család története

(a műszaki, természettudományos, társadalmi, gazdasági és politikai okok elemzése)

BUJK BÉLA (1857–1935) I.

Bágyogon született (Sopron megye) 1857. január 1-jén. Édesapja **Bujk József** tanító volt. Gyerekként árvaságra jutott. A soproni, váci, győri, kecskeméti piarista iskolákban nevelkedett. Nyitrán volt teológiai hallgató, majd a budapesti egyetemen tanult. A kecskeméti piarista gimnáziumban kezdett tanítani, miután belépett a szerzetesrendbe. Négy év elteltével Nagykanizsára, onnan Nagykárolyba helyezték. Az áthelyezések oka, hogy szerelmes lett az egyik szerzetestársa húgába és távol akart kerülni Kecskeméttől. „Omnia vincet amor” (a szerelem mindent legyőz). 1888-ban kilépett a rendből, feleségül vette **Csigaházy Juliannát**, áttért a kálvinista hitre és ezután a protestáns gimnáziumokban tanított Zilahon, Kisújszálláson, Hajdúnánáson és Karcagon. 47 évig volt aktív tanár, ebből 33 évig a Karcagi Református Nagykun Gimnáziumban matematikát, fizikát, természetrajzot, de latin, görög, német nyelvet is tanított. Őreá is jellemző, ami más tudós tanárookra, vagyis, hogy: a tanár szuggesztív tanítása rányomja a maga egyéniségét, bélyegét iskolára, diákság generációira,

hogy évtizedek múlva ráismernek egymásra azok, akik ugyanazon tanár keze alól kerültek ki.

A ma élő karcagiak szerint ő a gimnázium múltjának, a város kulturális életének egy fejezetét jelentette. Tudományos tanulmányok sorát jelentette meg, az országos és helyi lapokban. Ezek: „*A világ. Véletlen szerepe a fizikában. A matematika előadása. Köszönési módok. A gondolat távolba közlésének módja*” címen jelentek meg. Érdekes módszert alkalmazott. Minden tanítványa füzetébe saját kézírással előre beírta az éves feladatokat, amelyeket beosztott határidőre ki kellett a diáknak dolgozni.

„Az emberek nagyobbik része egész életében álarcot visel. Másnak, jobbnak, különbnek akar

* 1036 Budapest, Szépvölgyi út 3/B. IV. 14.

** Miskolci Egyetem, 3515 Miskolc Egyetemváros

látszani, mint amilyen valójában. Bujk tanár úr is ezt teszi, csak éppen – hogy az ő tantárgya kifejezésének helyes használatával éljek – reciprok alapon. Az ő életének egyik törekvése ugyanis az volt, hogy rosszabbnak lássák, mint amilyen! Mindig szigorúnak, morózusnak, diákok rémének akart látszani. Bizonyára ez az oka annak, hogy emberemlékezet óta „öreg Bujk”-nak hívtuk. Ő a szó szoros értelmében viselte és viseli ezt az álarcot. A bozontos szemöldök, a szigorú tüskés bajusz, a fenyegetően magasra emelt esernyő mind arra volt szánva, hogy a diákok félénken lapuljanak a falhoz, ha ő végigmegy a folyosón. Erre voltak szánva, de nem erre szolgáltak. Mert a bozontos szemöldök arra volt jó, hogy árnyékával elrejtse a könnyeket, melyek abban a pillanatban előtörttek a szemét, valahányszor egy kis figyelmet, szeretet tapasztalt a diákjai részéről. A tüskés bajusz alig tudta ismeretlenné tenni a jóságos mosolyt, mellyel legemberevőbb pillanataiban is végigsimogatta az előtte reszkető diákot. Tanár Úr kérem, ne tessék haragudni, de minket nem tudott becsapni. Engem legalább is nem! Én mindig nagyon jól láttam ezeket a könnyeket és ezt a mosolyt. Nagyon jól láttam azt is, mikor a vizsgákon úgy adta fel a kérdést és úgy drukolt, hogy tudjon felelni az a fráter, akit a következő szeptemberben egy új rémítő pózzal fogadott a gimnázium folyosóján. Én nagyon jól tudtam azt is, hogy a folyosó zordon réme jóságos védőügyvéddé szelídiül abban a pillanatban, mihelyt a tanári konferencián valamelyik diák magaviselete iránt kifogás merült fel. Ne tessék haragudni, én ezt mindet láttam és tudtam már az első hónapok után és nyolc esztendőn át mindig kacérkodott velem a vágy, hogy elkiáltsam magam: „Fiúk, ne hagyjátok magatokat becsapni! Ez a szigorú, mord ember a szíve helyén vaját és marcipán kenyeret visel, azonnal sírva fakadna a meghatódottságtól, ha valamelyiketek bátorságot venne magának, hogy a térdére üljön és kezét csókoljon neki.” – A tanárok ünneplése, valamint a **Tőkés Sándor** festmények leleplezésekor az ünnepi festményavató beszédet **dr. Kónya Sándor** tartotta.

BUJK BÉLA (1890–1935) II.

Karcagon született. A négy gyermek közül ő a legidősebb fiú. A Karcagi Református Nagykun Gimnáziumban érettségizett az 1907/1908 tanévben, az első nyolc osztályt Karcagon járó osztályban. Addig a karcagi középiskola csak hat osztályos volt. Osztályfőnöke édesapja volt. Az osztályba igen tehetséges diákok jártak. Két világhírű egyetemi tanár: **Gaál László**, a debreceni egyetem szanszkrit és **Németh Gyula**, a budapesti egyetem török nyelv professzorai voltak az osztálytársai. Már érettségizőként mindenki élő lexikonnak tartotta. Csodálatos tárgyismerete volt, amelyet tudatosan és naponta állandóan fejlesztett. A matematika volt a kedvenc tárgya, de a gimnáziumi önképzőkör azért választotta diák elnöknek, mert nyelvi, irodalmi, történelmi, természetrajzi ismeretei is kimagaslóak voltak. A budapesti egyetemen matematika, fizika, természetrajz szakon középiskolai tanári oklevelet vesz át. Az 1913/1914 tanévben a karcagi gimnáziumban tanít. Az első világháború kitörése miatt csak állandó és különleges státusban lévők nyerhettek mentességet a katonai szolgálat alól. Elvállalta a sárospataki, majd a szászvárosi református Tógimnáziumban a különleges státusú tanszéket. Szászvárosban a gimnázium mellett az internátus vezetését is ellátta, ami a háborús körülmények miatt igen nehéz feladatot jelentett. A románok bevonulása után állását elveszíti és nagy nehezen a nagyváradi premontrei gimnáziumban kap állást. 1920-ban megnősül, feleségül veszi a vasúti pénztárban dolgozó katolikus özvegyasszony tanítványát, aki egy évi házasság után veszítette el első férjét a háborúban. Ő élete végéig református marad, de gyermekeit a római katolikus hitben neveli. Édesapjához hasonlóan már sárospataki és szászvárosi tanárkodása idején tudományos dolgozatokat publikál. 1915-ben az Uránia tudományos folyóirat „Háborús idegek”, míg 1916-ban a Darwin című természettudományos lap „A lóerő alkonya” címen közli írásait. Utóbbiban „Időjelzés és a pontos idő” címen cikksorozata jelenik meg. Nagyváradról rendszeresen ír tudósításokat az akkor havonta Budapesten megjelenő Magyar rádió című lapnak. A románok a gimnáziumi tanárokat is, mint a köztisztviselőket, a román állam iránti hűségnyilatkozatra szólítják fel. Ő ezt a hűségnyilatkozatot nem írja alá, ezért elveszíti állását, 3 szobás szép összkomfortos lakásából is kiteszik egyszobás komfort nélkülibe, pedig már akkor két kisgyermek van. Ezután újságíró a Nagyváradi Napló című lapnál, de a Magyarországon megjelenő, **Benedek Elek** által szerkesztett Cimbora című lapba is ír, amely közli is írásait. A románok a lapok

cenzúráját is bevezetik, emiatt lehetetlen helyzetbe kerül és újságírói állását is elveszíti. Ekkor családjára unszolására megpróbál áttelepülni Magyarországra. Közben is meg kell a családnak valamiből élni, így saját költségre kiadja *Nagyvárad utcanévsor* című könyvét, ami akkor az utcanevek változása miatt keresett volt. Közben különböző írói álneveken jelennek meg cikkei magyar és román lapokban egyaránt, a fizika és matematika rejtelseiről. Végül sikerül a család Magyarországra való áttelepülése. Először vagonlakók, sok más sorstársukkal együtt, végül Pestszentlőrincen az állami lakótelepen lakást kapnak. Azonban állást Magyarországon sem kap. Megírja „Pestszentlőrinc község közhasznú adatai” című könyvét, amit a Kultúra könyvkiadó ad ki 1934-ben. A könyvet sokan megveszik, közismert lesz, megszeretik és tanári állást is kap. A szíve azonban felmondja a szolgálatot és ugyanabban az esztendőben mint az édesapja, 45 évesen meghal.

DR. BUJK GÁBOR (1897–1967)

Karcagon született. A karcagi Református Nagykun Gimnáziumban érettségizett, ahol édesapja matematika, fizika és természetrajz szakos tanár volt. Az érettségi után megjárta az első világháború minden poklát. Megsebesült a harctéren és ennek következtében nem lehetett gyermeke, amit egész életén át nagy fájdalommal viselt. A budapesti műszaki egyetemen 1925-ben veszi át vegyészmérnöki oklevelét, később itt doktorál, „*Adatok az alföldi talajok kémiai összetételéhez*” című tanulmányával. 1927-ben kerül a debreceni Mezőgazdasági Vegykísérleti Állomás talajtani osztályához, ahol azonnal tudományos tanulmányokat ír „*A talajok tápanyagszükségletének meghatározására általánosan használatos módszerek*” címen. 1930-ban a miskolci Mezőgazdasági Vegykísérleti Állomásra helyezik át, ahonnan egy év múlva kerül a kalocsai Vegykísérleti és Paprikakísérleti Állomáshoz. A Kísérleti Közöny című szakmai lapban jelenik meg „*Adatok a Kalocsavidéki paprikatalajok megismeréséhez*” című tanulmánya, majd a „*Paprikanövény tápanyagfelvétele és tápanyagkihasználása*” című könyve, valamint „*A talaj foszfor- és kálitrágyaszükségletének meghatározására szolgáló laboratóriumi módszerek*” és a „*Műtrágyázási kísérletek eredményei*” továbbá a „*Majoránnanövény tápanyagfelvétele és tápanyag-kihasználása*” című szakmai füzetek sorozat, amelyet szerkeszt és társ-szerzőkkel ír. Ezek a munkák képezik ma is a híres „csípmentes kalocsai fűszerpaprika” termesztés alapját. 1930-tól 1950-ig dr. B. G. az intézet vezetője volt. Ebben a tizenkét évben, vagyis a második világháború nehéz éveit alatt a paprikatermelő, kereskedő, feldolgozó szektorok megbecsülése, tisztelete és szeretete övezte. Minden termelőt, a legszegényebb parasztot meghallgatott és tanácsokkal látott el. Kezdeményezte a „*Kalocsa Városi Közjóléti Szövetkezet*” valamint a „*Kalocsa és Kalocsavidéki fűszerpaprika termelők szövetségének*” létrehozását és működését. Ezek nem a későbbi szocialista termelőszövetkezetekhez hasonló szervezetek voltak. 1950-ben, az általános átszervezés folytán a kalocsai intézet három részre vált szét. Ő ezek egyikének, a *Kalocsai Megyei Minőségvizsgáló Intézetnek* a vezetője lett. 1958-tól nyugdíjazásáig, 1960. május 1-jéig pedig a Kecskeméti Intézetnek volt a vezető főmérnöke. Ezalatt megteremtette alapjait a mai, korszerűen felszerelt, modern, kibővített intézet létrehozásának. Tervei és irányítása alatt új székház épült. Munkatársait minden szakmai probléma megoldásában eredményre segítette. Nem volt hangos, vitatkozó zsarnok természetű, de nyugodt megfontoltsága mindenkinben tiszteletet, fegyelmezett munkaszeretetet ébresztett. Amikor előrehaladott szembetegsége miatt elhagyta munkahelyét, hosszú időn át a munkatársak hiányát érezték és csak nehezen érték el azt a szellemi színvonalat, amit ő alkotott maga körül.

Mint szakember és mint ember kiváló volt. Csendes, szerény, jóságos és zárkózott tulajdonsága miatt a hangoskodók, valamint a törtetők megelőzték a kitüntetések átvételében, mert ilyeneket nem kapott. Kalocsa, Kecskemét és szülővárosa, Karcag polgárai talán a jövőben változtatnak ezen.

DR. BUJK BÉLA (1921–1999) III.

Nagyváradon született, Bujk Béla (II.) elsőszülött fiúgyermekeként januárban, mint apja, nagyapja és dédapja. 13 éves, amikor édesapja meghal, egy évben a nagyapjával. Szorgalmas, jó tanuló, a matematikát tudja és szereti, más tárgyakból is sokat tud, bár a második világháború, Budapest

ostroma és bombázása nehezíti a tudásszerzést. Olyan egyetemet végez, ahol nem kötelező a bejárás, dolgozhat az egyetemi tanulmányok mellett. 1946 májusában átveszi a budapesti egyetemen jogászdoktori oklevelét. Közben cipőipari technikus végzettséget is szerez és Wolfner Gyula és Társa Bőr és Cipőgyárában helyezkedik el, a külkereskedelmi osztályon. Megismeri azt az egyedülálló módszert, ahogyan a minőségi cipőnek való bőr, valamint a minőségi cipő készül. Megvásárolják a cipőnek való borjú-, csikó-, báránybőröket. Előkezelés után kiküldik Venezuelába, ahol az ősi indián eljárással megpuhítják, festik a bőrt, amelyből készült cipő szellős, mindenkinek a lábához idomul. A kikészített bőrt Magyarországra hozzák és kisipari módszerekkel készítik a minőségi cipőket: a „Wolfner cipő világhírű”. 1948-ban a gyárat államosítják. Új neve Újpesti cipőgyár. Bujk lesz az államosított cipőgyár üzemgazdasági osztályvezetője. Átmenti a venezuelai kapcsolatokat és megőrzi a minőségi cipőgyártást. A gazdasági siker is megmarad. 1950-ben szervezik a Magyar Szabványügyi Hivatalt, ahová áthelyezik. Már 1951-ben megjelenik „*Szabványosítás a cipőiparban*” című könyve. Számos tanfolyami jegyzetet ír, tanít cipőipari technikumban, szakmunkás iskolában. Közben megnősül, négy gyermeke születik. Felesége cipész kisiparengedélyt vált ki, és a család előállítja a híres, Budapest belvárosi, méretre készülő cipőt. A szocializmust építő Magyarországon ez nagy szó, de a venezuelai minőség minden akadályt elhárít. Megrendelők vannak a világ minden részéről. Közben Bujk megírja „*Cipővizsgálati módszerek*” című második szakkönyvét. A bőr, a cipő szabványok mellett irányítja a bőrfeldolgozó-ipari termékek, munkavédelmi bőrárúk, szőrme, bőrruházati árúk szabványait. Magyar szabványok ilyen termékekre eddig nem voltak. Munkáját segítette angol, német nyelvtudása. Az általa irányított szabványok műszaki, gazdasági színvonala a legfejlettebb igényeket is kielégíti, mert a fáradhatatlanul, állandóan tanulmányozott nemzetközi szakirodalom ismereteire alapozottak. Részt vesz annak a nemzetközi szakmai bizottságnak munkájában, ahol a nemzetközi cipőméret szabványokat az ISO számára megadják. Ennek a méretskálának matematikai alapelvét az ő javaslatát elfogadva dolgozzák ki.

Nyugdíjas éveiben is támogatja a különböző szakmai egyesületeket, foglalkozik a család történetével. 1998-ban szorgalmazásának eredményeként a Karcagi Gimnázium előcsarnokában a nagypapa, Bujk Béla (I.) emléktábláját leplezi le a Katcagi Öregdiákok Baráti Köre.

ÖSSZEFOGLALÓ

Az előadáshoz készítettünk egy folyamatábrát, ahol az évszámok feltüntetése mellett a négy életmű pontos adatait és címszavait beírtuk. Felsoroltuk továbbá a magyar kormányokat és azok hivatalban eltöltött idejét. Ez a két adatsor alkalmas a társadalmi, műszaki, természettudományos, matematikai alkalmazások történeti elemzésére. Az idő rövideje mindennek részletes leírására itt nincs mód. Csak remélhetjük, egykor ez is elkészülhet.

IRODALOM

1. Kántor Sándorné: Bujk Béla (1857–1935). Karcagi Kalendárium 1999, ISSN 1416-7204.
2. Kántor Sándorné: Tudós matematikatanárok Hajdú, Szabolcs és Szolnok megye középiskoláiban (1850–1948). DAB, Debrecen 1986, ISBN 96347/1441 2.
3. Kiss Lajos: Emlékezzünk az 1928-ban történetekre. Karcagi Kalendárium 1999, ISSN 1416-7204.
4. Horváth György: Dr. Bujk Gábor emlékezete. Élelmiszervizsgálati Közlemények. 1967, III. kötet, 5–6 füzet p. 259–261.

1. Batthyány Lajos (1848. III. 17. – 1848. X. 2.)
2. Szapáry Bertalan (1849. V. 2. – 1849. VIII. 11.)

